

آشنایی با عهدنامه پاریس

عهدنامه پاریس در سال 1857 و پس از دومین جنگ ایران با انگلیس بر سر مساله هرات، برای صلح میان دو کشور در پاریس به امضا رسید

عهدنامه پاریس در سال 1857 و پس از دومین جنگ ایران با انگلیس بر سر مساله هرات، برای صلح میان دو کشور در پاریس به امضا رسید.

متن کامل عهدنامه پاریس به شرح زیر است:

چون اعلیحضرت خورشید آیت اقدس همایون، پادشاه اعظم و شاهنشاه بالاستقلال کل ممالک ایران و اعلیحضرت شاهنشاه انگلیس هر دو علی السویه از روی صدق مایل این هستند که مصائب جنگی را که منافی میل و مکنونات خاطر دوستانه ایشان است رفع نمایند و روابط دوستی که مدت مدیدی فیما بین دولتین علیتین برقرار بوده مجدداً به یک صلحی که بر وفق فواید طرفین باشد بر بنیان محکم برپا نمایند، لهذا به جهت اجرای این مقصود و مطلوب، اعلیحضرت پادشاه ایران جناب جلالتمآب مقرب الخاقان فرخ خان امین الملک سفیر کبیر دولت علیه ایران صاحب تصویر همایون و حمایل آبی و دارای کمر مکلل به الماس و غیره و غیره را و اعلیحضرت پادشاه انگلیس جناب مجدت نصاب هنری ریچارد چارلز بارون کاولی از امنای دولت انگلیس و از اجزای مشورتخانه مبارکه مخصوصه اعلیحضرت پادشاه انگلیس حامل نشان بزرگ و شریف حمام و سفیر کبیر مخصوص و مختار دولت انگلیس در نزد اعلیحضرت امپراطور فرانسه و غیره و غیره را وکلای مختار خود تعیین فرموده اند و ایشان بعد از آن که اختیارنامه های خود را ابراز و مبادله نمودند و موافق ترکیب رسمی دیدند فصول ذیل را مقبول و مقرر داشتند:

فصل اول- از روز مبادله امضانامه های عهدنامه حال فیما بین اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت شاهنشاه انگلیس و ایرلاند و نیز فیما بین أخلاف و ممالک و رعایای طرفین صلح و دوستی دایمی خواهد بود.

فصل دوم- چون به دولت و اقبال فیما بین دولتین ایران و انگلیس صلح برقرار گردید بحکم این فقره مقرر است که عساکر دولت انگلیس ممالک ایران را تخلیه خواهند کرد موافق شرایط و تعهدات مسطوره ذیل.

فصل سیم- دولتین علیتین معاهدتین تعهد می کنند که کل اسرایی که حین جنگ به دست عساکر طرفین افتاده باشند بلادرنگ آزاد نمایند.

فصل چهارم- اعلیحضرت شاهنشاه ایران تعهد می کند که بلافاصله بعد از مبادله امضانامه های این عهدنامه یک عفونامه کامل اعلام نماید که بواسطه آن، جمیع رعایای ایران که در وقت جنگ، با مراوده خود با عساکر انگلیس، مصدر خیانتی شده باشند از عقوبت این حرکت خود معاف باشند بطوری که هیچ کس هر درجه که داشته باشد به جهت این حرکت خود مورد تنبیه و اذیت و تعدی نخواهد بود.

فصل پنجم- اعلیحضرت پادشاه ایران تعهد می کند که بلادرنگ لازمه تدابیر را به کار برد که عساکر و کارگزاران ایران را از خاک و شهر هرات و سایر نقاط افغانستان بیرون بکشد. تخلیه ممالک مزبوره تا مدت سه ماه بعد از مبادله امضانامه های این عهدنامه خواهد بود. فصل ششم- اعلیحضرت شاهنشاه ایران راضی می شود که ترک بکند کل ادعای سلطنتی بر خاک و شهر هرات و ممالک افغان [را] و هرگز مطالبه نکند از رؤسای هرات و ممالک افغان هیچ علامت اطاعت مثل سکه و خطبه و باج و نیز اعلیحضرت ایشان تعهد می کند که بعد از این از هر مداخله در امورات داخله افغانستان اجتناب نماید و قول می دهند که هرات و تمام افغانستان را مستقل شناخته و هرگز در صدد اخلاص استقلال این ولایات برنیایند.

و نیز در صورت ظهور و منازعه فیما بین دولت ایران و ممالک هرات و افغانستان دولت ایران تعهد می کند که اصلاح آن را رجوع به اهتمامات دوستانه دولت انگلیس نماید و اقدام به جنگ نکند مگر در صورتی که اهتمامات دوستانه دولت انگلیس مثمر ثمری نشود. از طرف دیگر دولت انگلیس تعهد می کند که همه وقت اعتبار خود را در ممالک افغان به کار برد و نگذارد که از آنها و هیچ یک از آنها باعث هیچ نوع تشویش و پریشانی دولت ایران بشود و اگر دولت ایران در وقوع مشکلات رجوع به دولت انگلیس نماید، دولت انگلیس نهایت کوشش را خواهد نمود که منازعات فیما بین را موافق حق و مطابق شأن دولت ایران اصلاح نماید.

فصل هفتم- در صورتی که از جانب هرات و ممالک افغان بر سر حداث ایران تجاوزی بشود، هر گاه ترضیه شایسته داده نشود دولت ایران حق خواهد داشت که به جهت دفع و تنبیه جانب متعدی، اقدام به حرکات جنگ نماید، اما این صراحتاً معلوم و مقبول است که هر لشکر از جانب دولت ایران که به جهت مقصود مزبور از سر حد بگذرد به محض اجرای مقصود خود، مراجعت به خاک خود خواهد کرد و استعمال حق مزبور نباید بهانه توقف دائمی عساکر دولت ایران به الحاق شهری یا یک جزو ممالک مزبوره به ممالک ایران بشود.

فصل هشتم- دولت ایران تعهد می کند که بلافاصله بعد از مبادله امضانامه های این عهدنامه، جمیع اسرایی که در حین جنگ در افغانستان به دست عساکر ایران افتاده باشند بدون عوض نقدی آزاد نمایند و همچنین جمیع أفاغنه که به اسم گروهی یا به جهت امور دولتی در هر جای ممالک ایران مقید باشند، به همان طور آزاد خواهند بود، به شرط آنکه أفاغنه هم از طرف خود اسرا و مقیدین ایرانی را که در دست آنها باشد بدون عوض نقدی آزاد نمایند. دولتین معاهدتین در صورت لزوم مأمورین نصب خواهند کرد که شرایط این فقره را معمول دارند.

فصل نهم- دولتین علیتین تعهد می کند که در باب نصب و اعتراف قونسولهای جنرال و قونسولها و وکلای قونسول هر یک از این دو دولت در ممالک همدیگر حالت دول کامله الوداد را خواهند داشت و نسبت به رعایای طرفین و تجارت ایشان در هر باب همان طور رفتار خواهد شد که با رعایا و تجارت دول کامله الوداد می شود.

فصل دهم- بلا فاصله بعد از مبادله امضانامه های این عهدنامه سفارت انگلیس مراجعت به طهران خواهد کرد و دولت ایران قبول می نماید که سفارت مذکور را با معذرت و تشریفات معینه، که وکلای مختار طرفین معظمین، امروز در نوشته ای جداگانه ممضی نموده اند، بپذیرند.

فصل یازدهم- دولت ایران تعهد می کند که در مدت سه ماه بعد از مراجعت سفارت انگلیس به طهران یک مأموری را تعیین نماید که باتفاق یک مأمور دولت انگلیس مطالبات نقدی جمیع رعایای انگلیس را از رعایای دولت ایران تحقیق و مشخص نمایند و دولت ایران هر یک از این مطالبات که به تصدیق مأمورین مزبور باشد یا دفعتاً یا به قسط خواهد داد در یک مدتی که بیشتر از یک سال از تاریخ اعلام مأمورین نباشد.

همچنین هر تبعه ایرانی با رعایای سایر دول که تا زمان حرکت سفارت انگلیس از طهران در تحت حمایت انگلیس بوده و از آن به بعد ترک آن را نموده اند دعاوی و ادعایی با دولت علیه داشته باشند، مأمورین مزبور به آن هم رسیدگی کرده و حکم خواهند داد.

فصل دوازدهم- باستثنای آنچه در فصل سابق مقرر شده دولت انگلیس این حق را ترک و انکار خواهد کرد که حمایت نکند بعد از این هیچ یک از رعایای ایران را که بالفعل در نوکری سفارت و قونسول ها و وکلای قونسول انگلیس نباشد، به شرط این که چنین حقی به دول دیگر نداده و معمول شود و در این باب و جمیع خصوصیات دیگر دولت انگلیس مطالبه می کند و دولت ایران هم تعهد می کند که همان امتیازات و معافات در ممالک ایران به دولت انگلیس و نوکرها و رعایای آن داده خواهد شد که به دول کامله الوداد و به نوکرها و رعایای ایشان داده می شود و همچنین دولت انگلیس و نوکرها و رعایای آن بهره یاب خواهند بود از همان احترام و اعتبار که به دول کامله الوداد و به نوکرها و رعایای آنها داده می شود.

فصل سیزدهم- دولتین علیتین معاهدتین به حکم این فصل تجدید می کنند آن قرار را که در ماه آغوست سنه یک هزار و هشتصد و پنجاه و یک عیسوی مطابق شهر شوال سنه یک هزار و دویست و شصت و هفت هجری در باب رفع تجارت غلام و کنیز در خلیج فارس فیما بین این دو دولت داده شده است و علاوه بر این تعهد می کند که قرار مزبور پس از انقضای مدت برقراری آن که عبارت از ماه آغوست سنه یک هزار و هشتصد و شصت و دو عیسوی باشد تا مدت ده سال دیگر برقرار خواهد بود و به این نحو امتداد خواهد یافت تا یکی از جانبین به یک اعلام رسمی قرار مزبور را موقوف بدارد، اما اعلام مزبور معمول نخواهد بود مگر یک سال بعد از ظهور آن.

فصل چهاردهم- بلافاصله مبادله امضانامه های این عهدنامه، عساکر انگلیس هر نوع حرکات خصمانه را نسبت به دولت و مملکت ایران ترک خواهد کرد. دولت انگلیس علاوه بر این تعهد می کند به محض این که قرارداد تخلیه هرات و ممالک افغانستان از عساکر ایران و همچنین قرارداد پذیرایی سفارت انگلیس به طهران کاملاً مجری شد، عساکر انگلیس خود را از جمیع ولایات و اماکن و جزایر که تعلق به ایران دارند بلادرنگ پس خواهند کشید و دولت انگلیس تعهد می کند که در این اثنا سرکرده عساکر انگلیس عمداً هیچ حرکتی که موجب ضعف اطاعت رعایای ایران نسبت به اعلیحضرت شاهنشاه ایران باشد نخواهد کرد، بلکه تقویت اطاعت مزبوره نهایت مقصود دولت انگلیس است. علاوه بر این دولت انگلیس تعهد می کند که بقدر امکان رعایای ایران از زحمت حضور عساکر انگلیس ایمن خواهند بود و همچنین آذوقه که به جهت عساکر مزبوره لازم شود دولت ایران تعهد می کند که به کارگزاران خود قدغن ننماید که عساکر انگلیس را در تحصیل آذوقه مزبور اعانت کنند و نیز دولت انگلیس تعهد می کند که در حین اخذ اشیاء قیمت آن را موافق نرخ روز از جانب مأمورین انگلیس بلادرنگ داده خواهد شد.

فصل پانزدهم- عهدنامه حال ممضی خواهد شد و امضانامه های آن مبادله خواهد شد در بغداد در مدت سه ماه یا زودتر هر گاه ممکن شود.

به جهت اثبات مسطورات فوق ایلچیان طرفین این عهدنامه را ممضی و به مهر خود ممهور ساختند در پاریس در چهار نسخه، یوم هفتم شهر رجب المرجب سنه یک هزار و دویست و هفتاد و سه تحریر یافت